TEISINGUMO TEISMO (penktoji kolegija) SPRENDIMAS

2025 m. rugpjūčio 1 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Sienų kontrolė, prieglobstis ir imigracija – Imigracijos politika – Direktyva 2008/115/EB – Bendri nelegaliai šalyje esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartai ir tvarka valstybėse narėse – 3 straipsnio 4 ir 6 punktai, 7 straipsnio 1 ir 4 dalys, 8 straipsnio 1 ir 2 dalys, 11 straipsnio 1 dalis ir 13 straipsnis – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnis – Sprendimas grąžinti – Savanoriško išvykimo laikotarpio nesuteikimas – Draudimas atvykti – Administracinis aktas, kurį galima skųsti – Sprendimo grąžinti vykdytinumas, kai jame nebuvo nurodytas toks laikotarpis – Teisė į veiksmingą teisinę gynybą – Draudimo atvykti nustatymas praėjus daug laiko“

Sujungtose bylose C-636/23 [*Al Hoceima*][i] ir C-637/23 [*Boghni*] [i],

dėl atitinkamai *Raad voor Vreemdelingenbetwistingen* (Užsieniečių ginčų taryba, Belgija) ir *Conseil du contentieux des étrangers* (Užsieniečių ginčų taryba, Belgija) 2023 m. spalio 16 d. sprendimais, kuriuos Teisingumo Teismas gavo 2023 m. spalio 24 d., pagal SESV 267 straipsnį pateiktų dviejų prašymų priimti prejudicinį sprendimą bylose

W

prieš

Belgische Staat (C-636/23)

ir

X

prieš

État belge, atstovaujamą *Secrétaire d'État à l'Asile et la Migration* (C-637/23)

TEISINGUMO TEISMAS (penktoji kolegija),

kurią sudaro kolegijos pirmininkė M. L. Arastey Sahún, teisėjai D. Gratsias, E. Regan, J. Passer (pranešėjas) ir B. Smulders,

generalinis advokatas D. Spielmann,

* Proceso kalbos: prancūzų ir nyderlandų.

[i] Šios bylos pavadinimas išgalvotas. Jis neatitinka jokios bylos šalies tikrojo vardo, pavardės ar pavadinimo.

kancleris A. Calot Escobar,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

– X, atstovaujamo advokato M. Demol,

– Belgijos vyriausybės, atstovaujamos M. Jacobs, C. Pochet ir M. Van Regemorter, padedamų advokato T. Bricout,

– Čekijos vyriausybės, atstovaujamos A. Edelmannová, M. Smolek ir J. Vláčil,

– Vokietijos vyriausybės, atstovaujamos J. Möller ir A. Hoesch,

– Europos Komisijos, atstovaujamos A. Katsimerou ir S. Noë,

susipažinęs su 2025 m. sausio 30 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

priima šį

Sprendimą

1 Prašymai priimti prejudicinį sprendimą pateikti dėl 2008 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/115/EB dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartų ir tvarkos valstybėse narėse (OL L 348, 2008, p. 98) 3 straipsnio 4 ir 6 punktų, 7 straipsnio 1 ir 4 dalių, 8 straipsnio 1 ir 2 dalių, 11 straipsnio 1 dalies ir 13 straipsnio, siejamų su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 47 straipsniu, išaiškinimo.

2 Šie prašymai pateikti nagrinėjant du ginčus tarp W (C-636/23), X (C-637/23), kurie abu yra trečiosios šalies piliečiai, ir atitinkamai *Belgische Staat* (Belgijos valstybė) ir *État belge* (Belgijos valstybė) dėl įpareigojimo išvykti iš šalies ir draudimo atvykti.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

3 Direktyvos 2008/115 2, 6, 10, 11 ir 14 konstatuojamosios dalys suformuluotos taip:

„(2) 2004 m. lapkričio 4 ir 5 d. Briuselio Europos Vadovų Taryba paragino suformuoti efektyvią išsiuntimo ir repatriacijos politiką, pagrįstą bendrais standartais, siekiant, kad su grąžintinais asmenimis būtų elgiamasi žmoniškai ir kad būtų gerbiamos jų pagrindinės teisės ir orumas.

<…>

(6) Valstybės narės turėtų užtikrinti, kad neteisėtas trečiųjų šalių piliečių buvimas būtų nutrauktas vadovaujantis teisinga ir aiškia tvarka. Pagal bendruosius ES teisės principus sprendimai pagal šią direktyvą turėtų būti priimami dėl kiekvieno konkretaus atvejo atskirai ir vadovaujantis objektyviais kriterijais, t. y. nagrinėjant turėtų būti atsižvelgiama ne vien į neteisėto buvimo faktą. <…>

<…>

(10) Kai nėra pagrindo manyti, kad tai galėtų pakenkti grąžinimo procedūros tikslui, savanoriškam grįžimui turėtų būti suteikiama pirmenybė priverstinio grąžinimo atžvilgiu ir turėtų būti suteikiamas laikotarpis savanoriškai išvykti. Savanoriško išvykimo laikotarpis turėtų būti pratęsiamas, kai tai reikalinga dėl ypatingų individualaus atvejo aplinkybių. Siekiant skatinti savanorišką grįžimą, valstybės narės turėtų teikti didesnę su grįžimu susijusią pagalbą, konsultuoti ir tinkamiausiu būdu naudotis atitinkamomis Europos grąžinimo fondo teikiamomis finansavimo galimybėmis.

(11) Turėtų būti nustatytos bendros minimalios teisinės apsaugos priemonės, taikomos sprendimams, susijusiems su grąžinimu, siekiant užtikrinti efektyvią atitinkamų asmenų interesų apsaugą. <…>

<…>

(14) Nacionalinėms priemonėms, susijusioms su grąžinimu, turėtų būti suteiktas poveikis Europos mastu nustatant draudimą atvykti, kuriuo uždraudžiama atvykti į visų valstybių narių teritoriją ir būti joje. <…>“

4 Šios direktyvos 3 straipsnyje „Sąvokų apibrėžtys“ nustatyta:

„Šioje direktyvoje vartojamos šios sąvokų apibrėžtys:

<…>

3) „grąžinimas“ – trečiosios šalies piliečio grįžimo procesas – savanoriškai vykdant prievolę grįžti arba priverstinai – į:

– asmens kilmės šalį, arba

– tranzito šalį pagal Bendrijos ar dvišalius readmisijos susitarimus ar kitas nuostatas, arba

– kitą trečiąją šalį, į kurią atitinkamas trečiosios šalies pilietis savanoriškai nusprendžia grįžti ir į kurią jis būtų priimtas;

4) „sprendimas grąžinti“ – administracinis ar teismo sprendimas ar aktas, kuriuo konstatuojama arba paskelbiama, kad trečiosios šalies piliečio buvimas yra neteisėtas, ir nustatoma ar nurodoma prievolė grįžti;

<…>

6) „draudimas atvykti“ – administracinis ar teismo sprendimas ar aktas, uždraudžiantis nustatytą laiką atvykti į valstybių narių teritoriją ir būti joje, priimamas kartu su sprendimu grąžinti;

<…>“

5 Minėtos direktyvos 6 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Valstybės narės priima sprendimą grąžinti kiekvieno trečiosios šalies piliečio, neteisėtai esančio jų teritorijoje, atžvilgiu, nepažeisdamos 2–5 dalyse nurodytų išimčių.“

6 Tos pačios direktyvos 7 straipsnio „Savanoriškas išvykimas“ 1, 2 ir 4 dalyse numatyta:

„1. Sprendime grąžinti numatomas atitinkamas laikotarpis savanoriškai išvykti, trunkantis nuo septynių iki trisdešimties dienų, nepažeidžiant 2 ir 4 dalyse nurodytų išimčių. Valstybės narės savo nacionalinės teisės aktuose gali nustatyti, kad toks laikotarpis suteikiamas tik atitinkamo trečiosios šalies piliečio prašymu. Tokiu atveju valstybės narės praneša atitinkamiems trečiosios šalies piliečiams apie galimybę pateikti tokį prašymą.

Numačius pirmoje pastraipoje numatytą laikotarpį, neatmetama galimybė atitinkamiems trečiosios šalies piliečiams išvykti anksčiau.

<…>

4. Jeigu esama pasislėpimo pavojaus, arba jei prašymas dėl teisėto buvimo buvo atmestas, kaip akivaizdžiai nepagrįstas ar melagingas, arba jei suinteresuotas asmuo kelia pavojų viešajai tvarkai, visuomenės saugumui ar nacionaliniam saugumui, valstybės narės gali nesuteikti laikotarpio savanoriškai išvykti arba gali suteikti trumpesnį nei septynių dienų laikotarpį.“

7 Direktyvos 2008/115 8 straipsnio „Išsiuntimas“ 1 ir 2 dalyse nustatyta:

„1. Valstybės narės imasi visų būtinų priemonių, kad įvykdytų sprendimą grąžinti, jei nebuvo suteiktas laikotarpis savanoriškai išvykti pagal 7 straipsnio 4 dalį arba jei nebuvo laikomasi įpareigojimo grįžti per savanoriško išvykimo laikotarpį, numatytą pagal 7 straipsnį.

2. Jei valstybė narė pagal 7 straipsnį yra suteikusi laikotarpį savanoriškai išvykti, sprendimas grąžinti gali būti įvykdytas tik pasibaigus tam laikotarpiui, išskyrus tuos atvejus, kai tuo laikotarpiu atsiranda pavojus, kaip nurodyta 7 straipsnio 4 dalyje.“

8 Tos direktyvos 11 straipsnio „Draudimas atvykti“ 1 dalyje numatyta:

„Sprendimai grąžinti priimami kartu su draudimu atvykti:

a) jei laikotarpis savanoriškai išvykti nebuvo suteiktas, arba

b) jei prievolė grįžti nebuvo įvykdyta.

Kitais atvejais sprendimai grąžinti gali būti priimami kartu su draudimu atvykti.“

9 Minėtos direktyvos 12 straipsnio „Forma“ 1 dalies pirmoje pastraipoje nustatyta:

„Sprendimai grąžinti ir, jei tokie priimti, sprendimai uždrausti atvykti bei sprendimai dėl išsiuntimo priimami raštu pateikiant faktines ir teisines priežastis, taip pat informaciją apie galimas teisines teisių gynimo priemones.“

10 Tos pačios direktyvos 13 straipsnyje „Teisių gynimo priemonės“ numatyta:

„1. Atitinkamam trečiosios šalies piliečiui suteikiama veiksminga teisių gynimo priemonė siekiant apskųsti ar peržiūrėti sprendimus, susijusius su grąžinimu, kaip nurodyta 12 straipsnio 1 dalyje, kompetentingame teisme arba kitoje administracinėje institucijoje ar kompetentingoje įstaigoje, sudarytoje iš narių, kurie yra nešališki ir naudojasi nepriklausomumo apsaugos priemonėmis.

2. 1 dalyje minėta institucija ar įstaiga turi įgaliojimus peržiūrėti sprendimus, susijusius su grąžinimu, kaip nurodyta 12 straipsnio 1 dalyje, įskaitant galimybę laikinai sustabdyti jų vykdymą, išskyrus atvejus, kai laikinas sustabdymas jau taikomas pagal nacionalinės teisės aktus.

3. Atitinkamam trečiosios šalies piliečiui suteikiama galimybė gauti teisinę konsultaciją, turėti atstovą ir, jei reikia, gauti lingvistinę pagalbą.

4. Valstybės narės užtikrina, kad, paprašius, pagal atitinkamus nacionalinės teisės aktus ar taisykles, susijusias su teisine pagalba, būtų nemokamai suteikiama reikalinga teisinė pagalba ir (arba) atstovavimas ir gali užtikrinti, kad tokia nemokama teisinė pagalba būtų teikiama ir (arba) teisiškai atstovaujama laikantis sąlygų, nustatytų [2005 m. gruodžio 1 d. Tarybos direktyvos 2005/85/EB, nustatančios būtiniausius reikalavimus dėl pabėgėlio statuso suteikimo ir panaikinimo tvarkos valstybėse narėse (OL L 326, 2005, p. 13)] 15 straipsnio 3–6 dalyse.“

11 Direktyvos 2008/115 14 straipsnio „Apsaugos priemonės iki grąžinimo“ 1 dalyje nustatyta:

„Valstybės narės užtikrina, išskyrus atvejus, kuriems taikomi 16 ir 17 straipsniai, kad trečiųjų šalių piliečių atžvilgiu, pagal 7 straipsnį suteiktu laikotarpiu savanoriškai išvykti ir laikotarpiais, kuriais pagal 9 straipsnį buvo atidėtas išsiuntimas, kiek įmanoma būtų atsižvelgiama į šiuos principus:

a) išlaikoma jų teritorijoje esančių šeimos narių vienybė;

b) teikiama neatidėliotina medicinos pagalba ir užtikrinamas būtinas ligos gydymas;

c) nepilnamečiams sudaromos sąlygos dalyvauti pagrindinio švietimo sistemoje, atsižvelgiant į jų buvimo trukmę;

d) į specialius pažeidžiamų asmenų poreikius.“

Belgijos teisė

12 1980 m. gruodžio 15 d. *Loi sur l’accès au territoire, le séjour, l’établissement et l’éloignement des étrangers* (Įstatymas dėl užsieniečių atvykimo į šalies teritoriją, buvimo, įsikūrimo šalyje ir išsiuntimo iš jos) (*Moniteur belge*, 1980 m. gruodžio 31 d., p. 14584, toliau – 1980 m. gruodžio 15 d. Įstatymas), kuriuo į nacionalinę teisę perkelti Direktyvos 2008/115 3 straipsnio 4 ir 6 punktai, 1 straipsnio 1 dalies 6 ir 8 punktai suformuluoti taip:

„Šiame įstatyme vartojamos šios sąvokos:

<…>

„6) sprendimas grąžinti – sprendimas, kuriuo konstatuojama, kad užsieniečio buvimas šalyje yra neteisėtas ir nustatoma prievolė grįžti;

<…>

8) draudimas atvykti – sprendimas, kuris gali būti priimamas kartu su sprendimu išsiųsti iš šalies ir pagal kurį uždraudžiama nustatytą laiką atvykti į Karalystės arba bet kurios valstybės narės, įskaitant Karalystę, teritoriją ir būti joje.“

13 To įstatymo 7 straipsnio pirmos pastraipos 1 ir 3 punktuose, kuriais į nacionalinę teisę perkelta Direktyvos 2008/115 6 straipsnio 1 dalis, nustatyta:

„Nepažeisdamas palankesnių tarptautinės sutarties nuostatų, ministras ar jo įgaliotas asmuo gali arba 1, 2, 5, 9, 11 ir 12 punktuose nurodytais atvejais privalo užsienietį, kuris neturi nei leidimo gyventi Karalystėje ilgiau kaip tris mėnesius, nei joje įsikurti, įpareigoti išvykti iš šalies teritorijos per nustatytą terminą:

1) jeigu jis gyvena Karalystėje neturėdamas pagal 2 straipsnį reikalaujamų dokumentų;

<…>

3) jei dėl savo elgesio jis laikomas galinčiu kelti pavojų viešajai tvarkai ar nacionaliniam saugumui“.

14 Minėto įstatymo 39/56 straipsnio pirmoje pastraipoje numatyta:

„Ieškinius, nurodytus 39/2 straipsnyje, užsienietis gali pareikšti Užsieniečių ginčų tarybai, pagrindęs žalą arba suinteresuotumą.“

15 To paties įstatymo 74/11 straipsnyje, kuriuo perkeliama Direktyvos 2008/115 11 straipsnio 1 dalis, be kita ko, nurodyta, kad draudimo atvykti trukmė nustatoma, atsižvelgiant į visas kiekvieno konkretaus atvejo aplinkybes.

16 1980 m. gruodžio 15 d. Įstatymo 74/14 straipsnis suformuluotas taip:

„1. Sprendime išsiųsti iš šalies numatomas 30 dienų laikotarpis išvykti iš šalies.

<…>

Trečiosios šalies piliečiui pateikus motyvuotą prašymą ministrui arba jo įgaliotam asmeniui, pirmoje pastraipoje nurodytas terminas išvykti iš šalies pratęsiamas pateikus įrodymą, kad per nustatytą terminą savanoriškai grįžti nėra galimybės.

Trečiosios šalies piliečiui pateikus motyvuotą prašymą ministrui arba jo įgaliotam asmeniui, prireikus šis terminas gali būti pratęstas, siekiant atsižvelgti į šio piliečio padėties aplinkybes, pavyzdžiui, į buvimo šalyje trukmę, į tai, ar yra mokyklą lankančių vaikų, ar užbaigtas savanoriško išvykimo organizavimas ir kitus šeimos bei socialinius ryšius.

<…>

2. Savanoriško išvykimo iš šalies laikotarpiu trečiosios šalies pilietis yra apsaugotas nuo priverstinio išsiuntimo.

Siekdamas išvengti pasislėpimo pavojaus per šį laikotarpį, ministras arba jo įgaliotas asmuo gali įpareigoti trečiosios šalies pilietį vykdyti prevencines priemones.

<…>

3. Nuo 1 dalyje numatyto laikotarpio gali būti nukrypta, jeigu:

1. esama pasislėpimo pavojaus, arba

2. trečiosios šalies pilietis nesilaikė nustatytos prevencinės priemonės, arba

3. trečiosios šalies pilietis kelia grėsmę viešajai tvarkai ar nacionaliniam saugumui;

<…>

Tokiu atveju sprendime išsiųsti iš šalies arba nurodomas trumpesnis nei septynių dienų terminas, arba nenurodomas joks terminas.“

Pagrindinės bylos ir prejudiciniai klausimai

Byla C-636/23

17 W teigia esąs Maroko pilietis. 2015 m. sausio 3 d. *Staatssecretaris voor Asiel en Migratie en Administratieve Vereenvoudiging* (prieglobsčio, migracijos ir administravimo supaprastinimo reikalų valstybės sekretorius, Belgija) įgaliotas asmuo nustatė jam įpareigojimą išvykti iš šalies ir uždraudė trejus metus į ją atvykti. 2019 m. gegužės 22 d. W Belgijos valdžios institucijoms pateikė tarptautinės apsaugos prašymą. 2019 m. birželio 7 d. *Correctionnele Rechtbank Antwerpen* (Antverpeno baudžiamųjų bylų teismas, Belgija) nuteisė W aštuoniolikos mėnesių laisvės atėmimo bausme, iš jų devynių mėnesių bausmės vykdymas atidėtas penkeriems metams, už nusikalstamas veikas, susijusias su narkotinėmis medžiagomis. 2019 m. liepos 9 d. sprendimu *Commissariat général aux réfugiés et aux apatrides* (Pabėgėlių ir asmenų be pilietybės generalinis komisariatas) atsisakė suteikti W pabėgėlio statusą ir papildomą apsaugą.

18 2019 m. liepos 18 d. Belgijos valdžios institucijos įpareigojo W išvykti iš šalies ir nustatė jam aštuonerius metus galiojantį draudimą atvykti; apie šiuos sprendimus jam buvo pranešta tą pačią dieną. W nebuvo suteiktas joks savanoriško išvykimo laikotarpis, motyvuojant tuo, kad buvo pavojus, jog jis pasislėps, ir kad jis kelia grėsmę viešajai tvarkai ir nacionaliniam saugumui.

19 2019 m. rugpjūčio 19 d. W pateikė *Raad voor Vreemdelingenbetwistingen* (Užsieniečių ginčų taryba, Belgija), prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui, skundą dėl tokio įpareigojimo išvykti iš šalies ir draudimo atvykti vykdymo sustabdymo ir panaikinimo.

20 2019 m. lapkričio 19 d. sprendimu tas teismas panaikino minėtus įpareigojimą išvykti iš šalies ir draudimą atvykti, pripažinęs pagrįstu W argumentą, kad sprendimas nesuteikti jam laikotarpio savanoriškai išvykti yra netinkamai motyvuotas. Minėtas teismas, be kita ko, remdamasis Teisingumo Teismo jurisprudencija, nusprendė, kad bet koks pasislėpimo pavojaus vertinimas turi būti grindžiamas individualiu atitinkamo asmens padėties nagrinėjimu ir kad nagrinėjamu atveju grėsmės viešajai tvarkai buvimas nebuvo pakankamai motyvuotas. To paties teismo teigimu, savanoriško išvykimo laikotarpio nurodymas yra sudedamoji arba esminė įpareigojimo išvykti iš šalies dalis. Todėl jis panaikino visą nagrinėjamą įpareigojimą išvykti iš šalies.

21 Belgijos valstybė pateikė kasacinį skundą *Raad van State* (Valstybės Taryba, Belgija) dėl tokio sprendimo, kiek jis susijęs su įpareigojimo išvykti iš šalies panaikinimu, tačiau neskundė draudimo atvykti panaikinimo.

22 2022 m. rugsėjo 1 d. sprendimu *Raad van State* (Valstybės Taryba) iš dalies panaikino šio sprendimo 20 punkte paminėtą 2019 m. lapkričio 19 d. sprendimą, motyvuodama, be kita ko, tuo, kad savanoriško išvykimo laikotarpio suteikimas arba nesuteikimas yra tik vykdymo priemonė, nekeičianti atitinkamo užsieniečio teisinės padėties, nes jis neturi įtakos konstatuojant neteisėtą buvimą atitinkamoje teritorijoje.

23 Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi iš naujo išnagrinėti W skundą dėl jam skirto įpareigojimo išvykti iš šalies. Šiomis aplinkybėmis tam teismui kyla klausimas, ar savanoriško išvykimo laikotarpio nesuteikimas priimant sprendimą grąžinti iš tikrųjų turi būti laikomas tiesiog šio sprendimo grąžinti vykdymo priemone, kurios negalima skųsti ir kuri nekeičia atitinkamo užsieniečio teisinės padėties. Minėto teismo nuomone, be kita ko, kadangi savanoriško išvykimo laikotarpio nesuteikimas yra įtrauktas į sprendimą grąžinti ir jame motyvuotas, atrodo būtina numatyti veiksmingą teisių gynimo priemonę dėl šio sprendimo grąžinti aspekto. To paties teismo teigimu, dėl priešingo sprendimo galėtų susiklostyti situacijos, kai pats draudimo atvykti nustatymo teisinis pagrindas, t. y. tai, kad nebuvo suteiktas joks laikotarpis savanoriškai išvykti, negalėtų būti ginčijamas, nes *Raad van State* (Valstybės Taryba) taip pat nesutinka su tuo, kad nagrinėjant skundą tik dėl draudimo atvykti gali būti pateiktas pagrindas dėl laikotarpio savanoriškai išvykti nesuteikimo, be kita ko, dėl to, kad tai yra pagrindas dėl kito sprendimo. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pabrėžia, jog Direktyvos 2008/115 11 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad sprendimai grąžinti priimami kartu su draudimu atvykti, jei nebuvo suteiktas laikotarpis savanoriškai išvykti.

24 Manydamas, kad priėmus 2022 m. rugsėjo 1 d. *Raad van State* (Valstybės Taryba) sprendimą susiklostė tokia situacija, kad vienintelis jame ginčijamas aktas yra įpareigojimas išvykti iš atitinkamos šalies teritorijos, kuriame nenustatytas savanoriško išvykimo laikotarpis, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia dėl kompetentingos institucijos pareigos ar galimybės priimti naują sprendimą uždrausti atvykti, taigi jam kyla klausimas dėl tokio sprendimo priėmimo net praėjus daug laiko. Tas teismas taip pat siekia išsiaiškinti, be kita ko, ar laikotarpio savanoriškai išvykti nesuteikimas, atsižvelgiant į sprendime grąžinti nustatytą ar nurodytą prievolę grįžti, yra esminė tokio sprendimo grąžinti sudedamoji dalis, todėl, konstatavus neteisėtumą dėl šio laikotarpio, visas minėtas sprendimas grąžinti tampa negaliojantis ir turi būti priimtas naujas sprendimas grąžinti.

25 Šiomis aplinkybėmis *Raad voor Vreemdelingenbetwistingen* (Užsieniečių ginčų taryba) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

1. Ar Direktyvos 2008/115 7 straipsnio 4 dalies, 8 straipsnio 1 ir 2 dalių ir 11 straipsnio 1 dalies nuostatos, skaitomos kartu arba atskirai, atsižvelgiant į Direktyvos 2008/115 13 straipsnį ir [Chartijos] 47 straipsnį, turi būti aiškinamos taip, kad pagal jas draudžiama savanoriško išvykimo laikotarpio nesuteikimą laikyti paprasta vykdymo priemone, kuri nekeičia atitinkamo užsieniečio teisinės padėties, jei savanoriško išvykimo laikotarpio suteikimas arba nesuteikimas neturi įtakos pirminiam neteisėto buvimo šalies teritorijoje konstatavimui?

2. Jeigu į pirmąjį klausimą būtų atsakyta teigiamai, ar Direktyvos 2008/115 3 straipsnio 6 punkte vartojama formuluotė „priimamas kartu su“ ir 11 straipsnio 1 dalyje vartojama formuluotė „priimami kartu su“ turi būti aiškinamos taip, jog nedraudžiama, kad kompetentinga institucija net ir praėjus daug laiko galėtų ar privalėtų nustatyti draudimą atvykti, pagrįstą sprendimu grąžinti, kuriame nebuvo suteiktas savanoriško išvykimo laikotarpis?

   Jei atsakymas į šį klausimą būtų neigiamas, ar tos formuluotės reiškia, kad kartu su sprendimu grąžinti, kuriame nebuvo suteiktas savanoriško išvykimo laikotarpis, arba per pakankamai trumpą laiką turi būti nustatytas draudimas atvykti?

   Jeigu į šį klausimą būtų atsakyta teigiamai, ar Direktyvos 2008/115 13 straipsniu ir [Chartijos] 47 straipsniu garantuota teisė į veiksmingą teisinę gynybą reiškia galimybę pateikus skundą dėl sprendimo grąžinti ginčyti sprendimo nesuteikti savanoriško išvykimo laikotarpio teisėtumą, jei kitu atveju draudimo atvykti teisinio pagrindo teisėtumas nebegali būti veiksmingai ginčijamas?

3. Jeigu į pirmąjį klausimą būtų atsakyta teigiamai, ar Direktyvos 2008/115 7 straipsnio 1 dalyje vartojama formuluotė „numatomas atitinkamas laikotarpis“ ir 3 straipsnio 4 punkte vartojama formuluotė „ir <…> prievolė grįžti“ turi būti aiškinamos taip, kad laikotarpio nustatymas ar bet kuriuo atveju jo nesuteikimas, susiję su įpareigojimu išvykti, yra esminė sprendimo grąžinti sudedamoji dalis, todėl konstatavus neteisėtumą, susijusį su šiuo laikotarpiu, visas sprendimas grąžinti netenka galios ir turi būti priimtas naujas sprendimas grąžinti?

   Jei Teisingumo Teismas manytų, kad atsisakymas suteikti laikotarpį nėra esminė sprendimo grąžinti sudedamoji dalis, ir jeigu atitinkama valstybė narė nepasinaudojo Direktyvos 2008/115 7 straipsnio 1 dalyje numatyta galimybe nustatyti laikotarpį tik atitinkamo [trečiosios šalies] piliečio prašymu, kokios yra sprendimo grąžinti, kaip jis suprantamas pagal Direktyvos 2008/115 3 straipsnio 4 punktą, praktinė reikšmė ir galimybė jį vykdyti, kai tokiame sprendime nėra su laikotarpiu susijusios sudedamosios dalies?“

Byla C-637/23

26 X teigia, kad prieš dvejus metus atvyko į Belgiją, ten apsigyveno pas brolį ir yra Alžyro pilietis.

27 2023 m. sausio 27 d., remiantis užsieniečio administracinio patikrinimo protokolu, X buvo atimta laisvė.

28 2023 m. sausio 28 d. X buvo pranešta apie įpareigojimą išvykti iš šalies palydint iki sienos, sulaikymą siekiant išsiųsti ir draudimą dvejus metus atvykti į šalį. Laikotarpio savanoriškai išvykti nebuvo suteikta.

29 Motyvuojant, dėl ko X nebuvo suteiktas savanoriško išvykimo laikotarpis, buvo nurodyta, kad esama pasislėpimo pavojaus, kaip tai suprantama pagal 1980 m. gruodžio 15 d. Įstatymo 74/14 straipsnio 3 dalies 1 punktą. Tokio laikotarpio nesuteikimas, be kita ko, motyvuotas taip:

„1° Suinteresuotasis asmuo nepateikė prašymo suteikti leidimą gyventi šalyje ar tarptautinę apsaugą po to, kai atvyko neteisėtai, neteisėto buvimo šalyje metu arba per šiame įstatyme numatytą terminą.

Suinteresuotasis asmuo teigia, kad Belgijoje gyvena dvejus metus. Iš administracinės bylos medžiagos nematyti, kad jis bandė įteisinti savo gyvenimą šalyje teisės aktuose nustatyta tvarka.

3° Suinteresuotasis asmuo nebendradarbiauja arba nebendradarbiavo su valdžios institucijomis.

Suinteresuotasis asmuo neatvyko į savivaldybę per [teisės aktuose nustatytą] terminą ir nepateikė jokių įrodymų, kad gyvena viešbutyje.“

30 2023 m. vasario 6 d. *Tribunal de première instance du Hainaut, division de Mons* (Heno pirmosios instancijos teismas, Monso skyrius, Belgija) nusprendė paleisti X į laisvę ir toks jo sprendimas buvo patvirtintas apeliacine tvarka 2023 m. vasario 21 d. *Cour d'appel de Mons* (Monso apeliacinis teismas, Belgija) baudžiamųjų kaltinimų kolegijos sprendimu.

31 2023 m. vasario 6 d. X kreipėsi į *Conseil du contentieux des étrangers* (Užsieniečių ginčų taryba, Belgija), prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusį teismą, prašydamas sustabdyti ir panaikinti 2023 m. sausio 28 d. jam nustatytą įpareigojimą išvykti iš šalies palydint iki sienos ir draudimą atvykti.

32 Tame teisme, kiek tai susiję su tokiu įpareigojimu išvykti iš šalies palydint iki sienos, X iš esmės teigė, kad Belgijos valstybė nesilaikė jai nustatytos pareigos prieš nustatant pasislėpimo pavojų atlikti individualų nagrinėjimą. X taip pat teigia, kad nepakanka remtis 1980 m. gruodžio 15 d. Įstatymo 1 straipsnio 2 dalyje nurodytais kriterijais ir dar reikia pagrįsti, kaip šie kriterijai taikomi kiekvienu konkrečiu atveju. X nuomone, iš minėto įpareigojimo motyvų ir administracinės bylos medžiagos neaišku, kodėl Belgijos valstybė rėmėsi pasislėpimo pavojumi, atmesdama galimybę suteikti tame įstatyme numatytą įprastą 30 dienų laikotarpį. Dėl šio draudimo atvykti X teigia, kad jis taip pat yra netinkamai ir nepakankamai motyvuotas, nes grindžiamas X pasislėpimo pavojumi.

33 Per posėdį prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme, atsakydamas į klausimą dėl sprendimo nesuteikti jam laikotarpio išvykti iš Belgijos teritorijos pobūdžio, X teigė, jog, kadangi toks sprendimas sukelia teisinių pasekmių, be kita ko, kiek tai susiję su sulaikymu ir draudimu atvykti, tai nėra tik vykdymo priemonė, todėl jį turi būti galima skųsti teisme. Belgijos valstybė savo ruožtu tvirtina, kad tokio sprendimo skųsti negalima.

34 Tame pačiame posėdyje atsakydama į klausimą dėl to, ar išlieka suinteresuotumas ginčyti sprendimą palydėti iki sienos, Belgijos valstybė laikėsi nuomonės, kad, atsižvelgiant į X paleidimą į laisvę, tokio suinteresuotumo nebėra. X šį klausimą paliko spręsti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui, o šis mano, kad dėl X paleidimo į laisvę skundas netenka galios, kiek jis susijęs su tuo sprendimu.

35 Taigi šiomis aplinkybėmis tam teismui kyla klausimas, ar laikotarpio savanoriškai išvykti nesuteikimas priimant sprendimą grąžinti turi būti laikomas paprasta šio sprendimo grąžinti vykdymo priemone, nekeičiančia atitinkamo užsieniečio teisinės padėties. Be to, jis klausia, ar pagal Direktyvos 2008/115 13 straipsnį ir [Chartijos] 47 straipsnį užtikrinama teisė į veiksmingą teisinę gynybą suteikia galimybę skundžiant sprendimą grąžinti ginčyti sprendimo nesuteikti laikotarpio savanoriškai išvykti teisėtumą, jeigu to nepadarius draudimo atvykti teisinio pagrindo teisėtumas nebegali būti veiksmingai ginčijamas. Galiausiai jis kelia klausimą, ar nuostata dėl savanoriško išvykimo laikotarpio, kiek tai susiję su sprendime grąžinti nustatyta ar nurodyta prievole grįžti, yra esminė tokio sprendimo grąžinti sudedamoji dalis, todėl, konstatavus neteisėtumą dėl šio laikotarpio, visas minėtas sprendimas grąžinti netenka galios ir turi būti priimtas naujas sprendimas grąžinti.

36 Šiomis aplinkybėmis *Conseil du contentieux des étrangers* (Užsieniečių ginčų taryba) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar Direktyvos 2008/115 7 straipsnio 4 dalies, 8 straipsnio 1 ir 2 dalių ir 11 straipsnio 1 dalies nuostatos, skaitomos kartu arba atskirai, atsižvelgiant į Direktyvos 2008/115 13 straipsnį ir [Chartijos] 47 straipsnį, turi būti aiškinamos taip, kad pagal jas draudžiama laikotarpio savanoriškai išvykti nesuteikimą laikyti paprasta vykdymo priemone, nekeičiančia atitinkamo užsieniečio teisinės padėties, jei laikotarpio savanoriškai išvykti suteikimo arba nesuteikimo atveju jokiu būdu nepaneigiamas pirminis neteisėto gyvenimo teritorijoje konstatavimas?

Be to, ar pagal Direktyvos 2008/115 13 straipsnį ir [Chartijos] 47 straipsnį užtikrinama teisė į veiksmingą teisinę gynybą suteikia galimybę skundžiant sprendimą grąžinti ginčyti sprendimo nesuteikti laikotarpio savanoriškai išvykti teisėtumą, jeigu to nepadarius draudimo atvykti teisinio pagrindo teisėtumas nebegali būti veiksmingai ginčijamas?

2. Jeigu atsakymas į pirmąjį klausimą būtų teigiamas, ar Direktyvos 2008/115 7 straipsnio 1 dalyje vartojama formuluotė „numatomas atitinkamas laikotarpis“ ir 3 straipsnio 4 punkte vartojama formuluotės „prievolė grįžti“ turi būti aiškinamos taip, kad nuostata, susijusi su laikotarpiu arba bet kuriuo atveju laikotarpio nesuteikimu nustatant prievolę išvykti, yra esminė sprendimo grąžinti sudedamoji dalis ir dėl to tuo atveju, jei konstatuojamas neteisėtumas, susijęs su šiuo laikotarpiu, visas sprendimas grąžinti netenka galios ir turi būti priimtas naujas sprendimas grąžinti?

Jeigu Teisingumo Teismas manytų, kad atsisakymas suteikti laikotarpį nėra esminė sprendimo grąžinti sudedamoji dalis, ir jeigu atitinkama valstybė narė nepasinaudojo šios direktyvos 7 straipsnio 1 dalyje numatyta galimybe suteikti laikotarpį tik atitinkamo trečiosios šalies piliečio prašymu, kokios yra sprendimo grąžinti, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2008/115 3 straipsnio 4 punktą, kuriame nenustatytas laikotarpis, praktinė reikšmė ir galimybė jį vykdyti, kai tokiame sprendime nėra su laikotarpiu susijusios sudedamosios dalies?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl byloje C-636/23 pateikto pirmojo klausimo ir byloje C-637/23 pateikto pirmojo klausimo pirmos dalies

37 Pirmuoju klausimu byloje C-636/23, taip pat pirmojo klausimo byloje C-637/23 pirma dalimi, kuriuos reikia nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 2008/115 7 straipsnio 4 dalis, 8 straipsnio 1 ir 2 dalys ir 11 straipsnio 1 dalis, skaitomos kartu ar atskirai, turi būti aiškinamos taip, kad pagal jas draudžiama savanoriško išvykimo laikotarpio nesuteikimą laikyti paprasta vykdymo priemone, nekeičiančia atitinkamo trečiosios šalies piliečio teisinės padėties, jeigu šio laikotarpio suteikimas ar nesuteikimas neturi įtakos šio piliečio neteisėto buvimo atitinkamos valstybės narės teritorijoje konstatavimui.

38 Dėl sprendimo, kuriuo suteikiamas savanoriško išvykimo laikotarpis, teisinio pobūdžio reikia priminti, kad Direktyvoje 2008/115 tiksliai numatyta, kokią procedūrą kiekviena valstybė narė turi taikyti neteisėtai šalyje esantiems trečiųjų šalių piliečiams grąžinti, ir įtvirtinta, kokia tvarka vienas po kito turi vykti atskiri šios procedūros etapai (2011 m. balandžio 28 d. Sprendimo *El Dridi*, C-61/11 PPU, EU:C:2011:268, 34 punktas).

39 Minėtos direktyvos 6 straipsnio 1 dalyje visų pirma numatyta valstybių narių pareiga priimti sprendimą grąžinti dėl kiekvieno trečiosios šalies piliečio, neteisėtai esančio jų teritorijoje. Kaip matyti iš tos pačios direktyvos 10 konstatuojamosios dalies, šiame pradiniame grąžinimo procedūros etape pirmenybė turi būti teikiama savanoriškam iš sprendimo grąžinti kylančios pareigos vykdymui, išskyrus išimtinius atvejus. Šiuo tikslu jos 7 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad tokiame sprendime numatomas tinkamas laikotarpis savanoriškai išvykti, trunkantis nuo septynių iki trisdešimties dienų (šiuo klausimu žr. 2011 m. balandžio 28 d. Sprendimo *El Dridi*, C-61/11 PPU, EU:C:2011:268, 35 ir 36 punktus).

40 Vis dėlto valstybės narės gali nesuteikti tokio laikotarpio arba gali suteikti trumpesnį nei septynių dienų laikotarpį esant ypatingoms aplinkybėms, aiškiai išvardytoms tos direktyvos 7 straipsnio 4 dalyje, t. y. jeigu esama pasislėpimo pavojaus, jei prašymas dėl teisėto buvimo šalyje buvo atmestas kaip akivaizdžiai nepagrįstas ar melagingas, arba jei atitinkamas asmuo kelia pavojų viešajai tvarkai, visuomenės saugumui ar nacionaliniam saugumui (šiuo klausimu žr. 2011 m. balandžio 28 d. Sprendimo *El Dridi*, C-61/11 PPU, EU:C:2011:268, 37 punktą).

41 Kai valstybė narė nesuteikia savanoriško išvykimo laikotarpio, taip pat kai įpareigojimas grįžti nebuvo įvykdytas per savanoriškam išvykimui skirtą laikotarpį, pagal Direktyvos 2008/115 8 straipsnio 1 ir 4 dalis ši valstybė narė privalo pradėti išsiuntimo procedūrą, imdamasi visų būtinų priemonių, prireikus ir priverstinių priemonių, kurios turi būti proporcingos ir taikomos paisant pagrindinių teisių (šiuo klausimu žr. 2011 m. balandžio 28 d. Sprendimo *El Dridi*, C-61/11 PPU, EU:C:2011:268, 38 punktą).

42 Vis dėlto iš Direktyvos 2008/115 8 straipsnio 2 dalies teksto matyti, kad, jei valstybė narė pagal 7 straipsnį yra suteikusi laikotarpį savanoriškai išvykti, sprendimas grąžinti gali būti įvykdytas tik pasibaigus tam laikotarpiui, išskyrus tuos atvejus, kai tuo laikotarpiu atsiranda pavojus, kaip nurodyta 7 straipsnio 4 dalyje.

43 Taigi Direktyva 2008/115 įvestos grąžinimo procedūros etapų eiga yra laipsniškai nustatytinos priemonės, kurių reikia imtis siekiant įvykdyti sprendimą grąžinti – nuo priemonės, kuria paliekama daugiausia laisvės grąžintinam asmeniui, t. y. suteikiant laikotarpį savanoriškai išvykti iš šalies, iki priemonių, kuriomis ši laisvė labiausiai apribojama, t. y. sulaikymo specialiame centre; proporcingumo principo turi būti laikomasi per visus šiuos etapus (2011 m. balandžio 28 d. Sprendimo *El Dridi*, C-61/11 PPU, EU:C:2011:268, 41 punktas).

44 Iš to, kas išdėstyta, matyti, kad sprendimas grąžinti negali būti įvykdytas nedelsiant vien dėl to, kad suinteresuotasis asmuo atitinkamoje valstybėje narėje yra neteisėtai, išskyrus Direktyvos 2008/115 7 straipsnio 4 dalyje nurodytus atvejus.

45 Taigi sprendimas dėl savanoriško išvykimo laikotarpio suteikimo ar nesuteikimo sukelia neatidėliotinų teisinių pasekmių, kurias kompetentingos nacionalinės institucijos privalo įgyvendinti.

46 Be to, Direktyvos 2008/115 11 straipsnio 1 dalies pirmoje pastraipoje numatyta, kad draudimas atvykti nustatomas neteisėtai šalyje esančiam trečiosios šalies piliečiui, jeigu nebuvo suteiktas laikotarpis savanoriškai išvykti arba nebuvo įvykdyta prievolė grįžti.

47 Tokių sprendimo dėl laikotarpio savanoriškai išvykti suteikimo ar nesuteikimo teisinių pasekmių konstatavimas atitinka Direktyvos 2008/115 7 straipsnio tikslą, nes šiuo straipsniu, kuriame numatyta, kad valstybės narės iš esmės privalo suteikti savanoriško išvykimo laikotarpį neteisėtai šalyje esantiems trečiųjų šalių piliečiams, siekiama, be kita ko, užtikrinti, kad įgyvendinant pagal šios direktyvos 6 straipsnį priimtą sprendimą grąžinti būtų paisoma šių piliečių pagrindinių teisių. Remiantis SESV 79 straipsnio 2 dalimi, minėtos direktyvos tikslas, kaip matyti iš jos 2 ir 11 konstatuojamųjų dalių, yra suformuoti veiksmingą išsiuntimo ir repatriacijos politiką, pagrįstą bendrais standartais ir teisinėmis garantijomis, siekiant, kad su grąžintinais asmenimis būtų elgiamasi humaniškai ir kad būtų visiškai gerbiamos jų pagrindinės teisės ir orumas (šiuo klausimu žr. 2015 m. birželio 11 d. Sprendimo *Zh. ir O.*, C-554/13, EU:C:2015:377, 47 punktą).

48 Aplinkybė, kad savanoriško išvykimo laikotarpio suteikimas nekeičia buvimo atitinkamos valstybės narės teritorijoje neteisėtumo, nepaneigia šio aiškinimo. Nors tiesa, kad trečiosios šalies pilietis per jam nustatytą savanoriško grįžimo laikotarpį šalyje tebėra neteisėtai, vis dėlto, kaip savo išvados 53 punkte iš esmės pažymėjo generalinis advokatas, savanoriško išvykimo laikotarpio nesuteikimas, kaip konstatuota šio sprendimo 45 punkte, sukelia reikšmingų pasekmių šio piliečio teisinei padėčiai.

49 Galiausiai iš minėtos direktyvos 14 straipsnio 1 dalies teksto matyti, kad, išskyrus 16 ir 17 straipsniuose nurodytą atvejį, valstybės narės užtikrina, kad trečiųjų šalių piliečių atveju per savanoriško išvykimo laikotarpį būtų kiek įmanoma atsižvelgiama į principus, pagal kuriuos išlaikoma atitinkamoje teritorijoje esančių šeimos narių vienybė, užtikrinama neatidėliotina medicinos pagalba ir užtikrinamas būtinas ligų gydymas, nepilnamečiams sudaromos sąlygos dalyvauti pagrindinio švietimo sistemoje, atsižvelgiant į jų buvimo šalyje trukmę, ir atsižvelgiama į specialius pažeidžiamų asmenų poreikius.

50 Taigi sprendimas dėl savanoriško išvykimo laikotarpio suteikimo ar nesuteikimo negali būti laikomas paprasta vykdymo priemone, nekeičiančia atitinkamo trečiosios šalies piliečio teisinės padėties.

51 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į pirmąjį klausimą byloje C-636/23, taip pat į pirmojo klausimo byloje C-637/23 pirmą dalį reikia atsakyti: Direktyvos 2008/115 7 straipsnio 4 dalis, 8 straipsnio 1 ir 2 dalys ir 11 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinamos taip, kad pagal jas draudžiama savanoriško išvykimo laikotarpio nesuteikimą laikyti paprasta vykdymo priemone, nekeičiančia atitinkamo trečiosios šalies piliečio teisinės padėties.

Dėl byloje C-636/23 pateikto antrojo klausimo trečios dalies ir byloje C-637/23 pateikto pirmojo klausimo antros dalies

52 Byloje C-636/23 pateikto antrojo klausimo trečia dalimi ir byloje C-637/23 pateikto pirmojo klausimo antra dalimi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti, ar Direktyvos 2008/115 13 straipsnis, siejamas su Chartijos 47 straipsniu, turi būti aiškinamas taip, kad pagal jį reikalaujama, jog sprendimą nesuteikti savanoriško išvykimo laikotarpio turi būti galima ginčyti kreipiantis į teismą.

53 Šiuo klausimu reikia pažymėti, kad pagal Direktyvos 2008/115 13 straipsnio 1 dalį atitinkamam trečiosios šalies piliečiui užtikrinama veiksminga teisių gynimo priemonė siekiant ginčyti sprendimus grąžinti, sprendimus uždrausti atvykti į valstybių narių teritoriją ir sprendimus išsiųsti iš šalies kompetentingame teisme ar administracinėje institucijoje arba kompetentingoje įstaigoje, sudarytoje iš narių, kurie yra nešališki ir naudojasi nepriklausomumo apsaugos garantijomis.

54 Šios procesinės apsaugos priemonės kartu su Direktyvos 2008/115 12 straipsnio 1 dalyje numatytomis apsaugos priemonėmis, t. y. valstybių narių pareiga priimti sprendimus grąžinti raštu, nurodant juose faktines ir teisines priežastis ir informaciją apie teisių gynimo priemones, užtikrina suinteresuotojo asmens apsaugą ir gynybą nuo jam nepalankaus sprendimo (šiuo klausimu žr. 2014 m. gruodžio 11 d. Sprendimo *Boudjlida*, C-249/13, EU:C:2014:2431, 58 punktą).

55 Konkrečiai kalbant, kai kompetentinga nacionalinė institucija ketina priimti sprendimą grąžinti, ši institucija turi išklausyti suinteresuotąjį asmenį šiuo klausimu. Iš teisės būti išklausytam prieš priimant sprendimą grąžinti kyla kompetentingų nacionalinių institucijų pareiga leisti suinteresuotajam asmeniui pareikšti savo nuomonę dėl jo grąžinimo tvarkos, t. y. išvykimo laikotarpio ir savanoriško ar priverstinio grąžinimo pobūdžio. Taigi trečiosios šalies pilietis, neteisėtai būnantis atitinkamoje šalyje, turi turėti galimybę panorėjęs ginčyti administracijos atliktą jo padėties įvertinimą pareikšdamas ieškinį (šiuo klausimu žr. 2014 m. gruodžio 11 d. Sprendimo *Boudjlida*, C-249/13, EU:C:2014:2431, 49, 51 ir 57 punktus).

56 Šiomis aplinkybėmis turi būti užtikrinta veiksminga teisių gynimo priemonė tiek dėl sprendimo suteikti savanoriško išvykimo laikotarpį arba jo nesuteikti, tiek dėl šio laikotarpio trukmės. Atitinkamas trečiosios šalies pilietis turi turėti galimybę teisme ar panašioje nešališkoje institucijoje ginčyti pagal Direktyvos 2008/115 7 straipsnio 4 dalį priimtą sprendimą, kuriuo jam nesuteikiamas laikotarpis savanoriškai išvykti, taip pat galimybę teigti, kad pagal šio 7 straipsnio 1 dalį jam suteiktas išvykimo laikotarpis nėra tinkamas.

57 Taigi į byloje C-636/23 pateikto antrojo klausimo trečią dalį ir byloje C-637/23 pateikto pirmojo klausimo antrą dalį reikia atsakyti: Direktyvos 2008/115 13 straipsnis, siejamas su Chartijos 47 straipsniu, turi būti aiškinamas taip, kad sprendimą nesuteikti laikotarpio savanoriškai išvykti turi būti galima ginčyti kreipiantis į teismą.

Dėl byloje C-636/23 pateikto antrojo klausimo pirmos ir antros dalių

58 Antrojo klausimo byloje C-636/23 pirma ir antra dalimis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar tuo atveju, jeigu į šioje byloje pateiktą pirmąjį klausimą būtų atsakyta teigiamai, atitinkamai Direktyvos 2008/115 3 straipsnio 6 dalyje ir 11 straipsnio 1 dalyje vartojamos formuluotės „priimamas kartu su“ ir „priimami kartu su“ turi būti aiškinami taip, kad jomis kompetentingai nacionalinei institucijai nedraudžiama net ir praėjus ilgam laikui nustatyti draudimą atvykti remiantis sprendimu grąžinti, kuriame nebuvo suteiktas savanoriško išvykimo laikotarpis.

59 Primintina, kad Direktyvos 2008/115 3 straipsnio 6 punkte „draudimas atvykti“ apibrėžiamas kaip „administracinis ar teismo sprendimas ar aktas, uždraudžiantis nustatytą laiką atvykti į valstybių narių teritoriją ir būti joje, priimamas kartu su sprendimu grąžinti“. Pastarasis sprendimas šios direktyvos 3 straipsnio 4 punkte apibrėžiamas kaip „administracinis ar teismo sprendimas ar aktas, kuriuo konstatuojama arba paskelbiama, kad trečiosios šalies piliečio buvimas yra neteisėtas, ir nustatoma ar nurodoma prievolė grįžti“.

60 Pagal Direktyvos 2008/115 14 konstatuojamąją dalį draudimu atvykti siekiama uždrausti asmeniui, kuriam jis taikomas, atvykti į visų valstybių narių teritoriją ir būti joje ir taip nacionalinėms grąžinimo priemonėms suteikiamas „Europos mastas“.

61 Kaip priminta šio sprendimo 46 punkte, pagal šios direktyvos 11 straipsnio 1 dalį „[s]prendimai grąžinti priimami kartu su draudimu atvykti[,] jei laikotarpis savanoriškai išvykti nebuvo suteiktas, arba jei prievolė grįžti nebuvo įvykdyta. Kitais atvejais sprendimai grąžinti gali būti priimami kartu su draudimu atvykti“.

62 Iš Direktyvos 2008/115 3 straipsnio 4 ir 6 punktų ir 11 straipsnio 1 dalies teksto matyti, kad „draudimas atvykti“ skirtas papildyti sprendimą grąžinti, uždraudžiant suinteresuotajam asmeniui nustatytą laikotarpį po jo „grąžinimo“, kurio sąvoka apibrėžiama šios direktyvos 3 straipsnio 3 punkte, t. y. po jo išvykimo iš valstybių narių teritorijos, vėl atvykti į šią teritoriją ir joje būti. Taigi draudimas atvykti sukelia pasekmių tik nuo to momento, kai suinteresuotasis asmuo faktiškai išvyksta iš valstybių narių teritorijos (2021 m. birželio 3 d. Sprendimo *Westerwaldkreis*, C-546/19, EU:C:2021:432, 52 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

63 Darytina išvada, kad atitinkamai Direktyvos 2008/115 3 straipsnio 6 punkte ir 11 straipsnio 1 dalyje vartojami žodžiai „kartu su“ gali būti prilyginami žodžiui „papildyti“, kaip tai suprantama pagal šio sprendimo 62 punkte nurodytą jurisprudenciją.

64 *Kaip savo išvados 66–68 punktuose iš esmės pažymėjo generalinis advokatas*, Teisingumo Teismas veiksmažodį „papildyti“ pavartojo turėdamas omenyje ne tai, kad draudimas atvykti gali būti susietas su sprendimu grąžinti, kuriuo nesuteikiamas savanoriško išvykimo laikotarpis, tik tuo pat metu arba praėjus tik neilgam laikui, o tai, kad tokiu draudimu toks sprendimas „papildomas“ ir rodo materialinį ryšį, dėl kurio minėtas sprendimas iš esmės yra būtina išankstinė tokio draudimo atvykti galiojimo sąlyga.

65 Tokį aiškinimą patvirtina Direktyvos 2008/115 11 straipsnio 1 dalies tekstas. Iš tiesų esant prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nurodytam atvejui, numatytam 11 straipsnio 1 dalies a punkte, kai draudimas atvykti nustatomas dėl to, kad nebuvo suteiktas joks savanoriško išvykimo laikotarpis, nereikalaujama jokio atitinkamo sprendimo grąžinti ir atitinkamo draudimo atvykti vienalaikiškumo, o minėto 11 straipsnio 1 dalies b punkte nurodytu atveju toks vienalaikiškumas aiškiai atmetamas, nes jis susijęs su draudimu atvykti, nustatytu priėmus sprendimą grąžinti.

66 Taigi nacionalinė institucija, kompetentinga nustatyti draudimą atvykti, taikomą kartu su sprendimu grąžinti, kuriuo nebuvo suteiktas savanoriško išvykimo laikotarpis, neprivalo priimti šio sprendimo ir nustatyti šio draudimo atvykti vienu metu ar net per trumpą laiką po tokio sprendimo grąžinti priėmimo.

67 Taigi į byloje C-636/23 pateikto antrojo klausimo pirmą ir antrą dalis reikia atsakyti: Direktyvos 2008/115 3 straipsnio 6 punktas ir 11 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinami taip, kad pagal juos kompetentingai nacionalinei institucijai nedraudžiama, net jei praėjo daug laiko, nustatyti draudimo atvykti remiantis sprendimu grąžinti, kuriuo nebuvo suteiktas joks savanoriško išvykimo laikotarpis.

Dėl trečiojo klausimo byloje C-636/23 ir antrojo klausimo byloje C-637/23

68 Trečiuoju klausimu byloje C-636/23 ir antruoju klausimu byloje C-637/23 prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 2008/115 3 straipsnio 4 punktas ir 7 straipsnis turi būti aiškinami taip, kad sprendime grąžinti esančios nuostatos dėl savanoriško išvykimo laikotarpio neteisėtumas reiškia, kad turi būti panaikintas visas šis sprendimas grąžinti. Jeigu taip nėra ir jei atitinkama valstybė narė nepasinaudojo pagal Direktyvos 2008/115 7 straipsnio 1 dalį numatyta galimybe suteikti tokį laikotarpį tik atitinkamo trečiosios šalies piliečio prašymu, tam teismui kyla klausimas, kokia yra sprendimo grąžinti praktinė reikšmė ir vykdytinumas, kai jame nėra nuostatos dėl savanoriško išvykimo laikotarpio.

69 Pirmiausia primintina, kad pagal Direktyvos 2008/115 3 straipsnio 4 punktą „sprendimas grąžinti“ – tai administracinis ar teismo sprendimas ar aktas, kuriuo konstatuojama arba paskelbiama, kad trečiosios šalies piliečio buvimas yra neteisėtas, ir nustatoma ar nurodoma prievolė grįžti. Pagal tos pačios direktyvos 3 straipsnio 3 punktą dėl šios prievolės grįžti atitinkamam asmeniui nurodoma grįžti į savo kilmės šalį, tranzito šalį arba į kitą trečiąją šalį, į kurią jis nusprendžia savanoriškai grįžti ir į kurią jis būtų priimtas (2020 m. gegužės 14 d. Sprendimo *Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság*, C-924/19 PPU ir C-925/19 PPU, EU:C:2020:367, 114 punktas).

70 Taigi iš paties šio 3 straipsnio 4 punkto teksto matyti, kad prievolės grįžti nustatymas ar nurodymas yra viena iš dviejų sprendimo grąžinti sudedamųjų dalių, nes tokia prievolė grįžti, atsižvelgiant į šio straipsnio 3 punktą, negali įsigalioti nenustačius paskirties šalies, kuri turi būti viena iš šiame 3 punkte nurodytų šalių (2020 m. gegužės 14 d. Sprendimo *Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság*, C-924/19 PPU ir C-925/19 PPU, EU:C:2020:367, 115 punktas).

71 Vadinasi, kai kompetentinga nacionalinė institucija pakeičia ankstesniame sprendime grąžinti nurodytą paskirties šalį, ji daro tokį esminį šio sprendimo grąžinti pakeitimą, kad turi būti laikoma, jog ji priėmė naują sprendimą grąžinti, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2008/115 3 straipsnio 4 punktą (2020 m. gegužės 14 d. Sprendimo *Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság*, C-924/19 PPU ir C-925/19 PPU, EU:C:2020:367, 116 punktas).

72 Iš esmės prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar pagal analogiją su šio sprendimo 69–71 punktuose nurodyta jurisprudencija sprendime grąžinti esanti nuostata dėl savanoriško išvykimo laikotarpio yra tokiame sprendime nustatytos ar nurodytos prievolės grįžti sudedamoji dalis, todėl dėl tokios nuostatos neteisėtumo visas minėtas sprendimas netektų galios.

73 Šiuo klausimu reikia pažymėti, kad Direktyvos 2008/115 3 straipsnio 3 punkte apibrėžiant sąvoką „grąžinimas“ aiškiai nurodytas savanoriškas arba priverstinis grąžinimo pobūdis. Pagal šią apibrėžtį prievolės grįžti tikslas – tai, kad trečiosios šalies pilietis savanoriškai arba priverstinai grįžtų į vieną iš toje nuostatoje nurodytų šalių. Todėl sprendimas, kuriuo kompetentinga nacionalinė institucija išreiškia savo poziciją dėl savanoriško išvykimo laikotarpio suteikimo ar nesuteikimo, yra sudedamoji tokios prievolės dalis.

74 Be to, iš šio sprendimo 56 punkto matyti, kad tiek dėl sprendimo suteikti savanoriško išvykimo laikotarpį arba jo nesuteikti, tiek dėl šio laikotarpio trukmės turi būti užtikrinta veiksminga teisių gynimo priemonė.

75 Tai reiškia, kad, jeigu dėl sprendimo suteikti savanoriško išvykimo laikotarpį ar jo nesuteikti arba dėl šio laikotarpio trukmės konstatuojamas neteisėtumas, turi būti panaikintas visas atitinkamas sprendimas grąžinti.

76 Tokį aiškinimą patvirtina Direktyva 2008/115 siekiamas tikslas, primintas šio sprendimo 47 punkte, t. y. suformuoti veiksmingą išsiuntimo ir repatriacijos politiką, pagrįstą bendrais standartais ir teisinėmis garantijomis, siekiant, kad su grąžintinais asmenimis būtų elgiamasi humaniškai ir kad būtų visiškai gerbiamos jų pagrindinės teisės ir orumas.

77 Toks aiškinimas taip pat atitinka Direktyvos 2008/115 6 konstatuojamąją dalį, pagal kurią valstybės narės turėtų užtikrinti, kad neteisėtas trečiųjų šalių piliečių buvimas būtų nutrauktas vadovaujantis teisinga ir aiškia tvarka. Šioje konstatuojamojoje dalyje taip pat nurodyta, kad pagal bendruosius Sąjungos teisės principus sprendimai pagal šią direktyvą turėtų būti priimami dėl kiekvieno konkretaus atvejo atskirai ir vadovaujantis objektyviais kriterijais, t. y. nagrinėjant turėtų būti atsižvelgiama ne vien į neteisėto buvimo faktą. Kalbant konkrečiai, Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad visais minėtoje direktyvoje numatytos grąžinimo procedūros etapais, įskaitant sprendimo grąžinti, kuriame atitinkama valstybė narė turi nuspręsti dėl savanoriško išvykimo termino skyrimo pagal tos direktyvos 7 straipsnį, priėmimo etapą, turi būti užtikrinamas proporcingumo principo laikymasis (2015 m. birželio 11 d. Sprendimo *Zh. ir O.*, C-554/13, EU:C:2015:377, 49 punktas).

78 Taigi sąvoka „prievolė grįžti“, kaip sprendimo grąžinti sudedamoji dalis, turi būti suprantama taip, kad atspindėtų išsiuntimo politikos veiksmingumo ir pagarbos suinteresuotųjų asmenų pagrindinėms teisėms pusiausvyrą, kaip savo išvados 81 punkte pažymėjo generalinis advokatas. Bet koks aiškinimas, kad sprendime grąžinti esanti nuostata dėl savanoriško išvykimo laikotarpio nėra tokiame sprendime nustatytos ar nurodytos prievolės grįžti sudedamoji dalis, pakenktų šiai pusiausvyrai, taigi neatitiktų Direktyvos 2008/115 tikslo.

79 Be to, reikia pažymėti, kad šio sprendimo 75 punkte pateikto aiškinimo nepaneigia tai, kad minėtos direktyvos 7 straipsnio 1 dalyje valstybėms narėms suteikiama galimybė savo nacionalinės teisės aktuose numatyti, kad savanoriško išvykimo laikotarpis būtų suteikiamas tik atitinkamo trečiosios šalies piliečio prašymu.

80 Tokiu atveju tokia nuostata informuotų apie pasirinkimą nesuteikti savanoriško išvykimo laikotarpio, nes nesilaikyta procedūrinės sąlygos, nustatytos su tokiu laikotarpiu susijusiam vertinimui. Vis dėlto pagal Direktyvos 2008/115 13 straipsnį, siejamą su šios direktyvos 6 ir 10 konstatuojamosiomis dalimis bei Chartijos 47 straipsniu tam, kaip kompetentingos institucijos taikė tokią nuostatą, taikoma teisminė kontrolė. Tai reiškia, kad, kaip savo išvados 83 punkte pažymėjo generalinis advokatas, tos pačios nuostatos neteisėtumas turėtų poveikį atitinkamame sprendime grąžinti nustatytai ar nurodytai prievolei grįžti, taigi ir visam šiam sprendimui grąžinti.

81 Galiausiai reikia pabrėžti, kad viso sprendimo grąžinti panaikinimas nedaro poveikio išsiuntimo politikos veiksmingumo tikslui, kurio siekiama Direktyva 2008/115, nes toks panaikinimas nebūtinai reiškia, kad pagal šią direktyvą pradėta procedūra bus pradėta nuo pradžių (šiuo klausimu žr. 2016 m. vasario 15 d. Sprendimo *N.*, C-601/15 PPU, EU:C:2016:84, 75 punktą), ir

netrukdo kompetentingai institucijai prireikus priimti naujo sprendimo grąžinti, jame numatant konstatuotam pažeidimui ištaisyti būtinas priemones (pagal analogiją žr. 2016 m. sausio 28 d. Sprendimo *CM Eurologistik ir GLS*, C-283/14 ir C-284/14, EU:C:2016:57, 50 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

82 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į trečiąjį klausimą byloje C-636/23 ir į antrąjį klausimą byloje C-637/23 reikia atsakyti: Direktyvos 2008/115 3 straipsnio 4 punktas ir 7 straipsnis turi būti aiškinami taip, kad sprendime grąžinti esanti nuostata, susijusi su savanoriško išvykimo laikotarpiu, yra šiame sprendime nustatytos ar nurodytos prievolės grįžti sudedamoji dalis, todėl, jei dėl šios nuostatos, susijusios su savanoriško išvykimo laikotarpiu, konstatuojamas neteisėtumas, turi būti panaikintas visas toks sprendimas.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

83 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (penktoji kolegija) nusprendžia:

1. **2008 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/115/EB dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartų ir tvarkos valstybėse narėse 7 straipsnio 4 dalis, 8 straipsnio 1 ir 2 dalys ir 11 straipsnio 1 dalis**

   turi būti aiškinamos taip:

   pagal jas draudžiama savanoriško išvykimo laikotarpio nesuteikimą laikyti paprasta vykdymo priemone, nekeičiančia atitinkamo trečiosios šalies piliečio teisinės padėties.

2. **Direktyvos 2008/115 13 straipsnis, siejamas su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsniu,**

   turi būti aiškinamas taip:

   sprendimą nesuteikti laikotarpio savanoriškai išvykti turi būti galima ginčyti kreipiantis į teismą.

3. **Direktyvos 2008/115 3 straipsnio 6 punktas ir 11 straipsnio 1 dalis**

   turi būti aiškinami taip:

   pagal juos kompetentingai nacionalinei institucijai nedraudžiama, net jei praėjo daug laiko, nustatyti draudimo atvykti remiantis sprendimu grąžinti, kuriuo nebuvo suteiktas joks savanoriško išvykimo laikotarpis.

4. **Direktyvos 2008/115 3 straipsnio 4 punktas ir 7 straipsnis**

turi būti aiškinami taip:

sprendime grąžinti esanti nuostata, susijusi su savanoriško išvykimo laikotarpiu, yra šiame sprendime nustatytos ar nurodytos prievolės grįžti sudedamoji dalis, todėl, jei dėl šios nuostatos, susijusios su savanoriško išvykimo laikotarpiu, konstatuojamas neteisėtumas, turi būti panaikintas visas toks sprendimas.

Parašai.